

<https://doi.org/10.15407/eip2022.04.043>

УДК 338.246.8:330.8(519.5)

JEL N40, H11, F35, L52, O38

Вікторія Небрат¹

ПОЛІТИКА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ: ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ КОРЕЯ

Розроблення стратегії повоєнного відновлення економіки України обумовлює доцільність та важливість врахування міжнародного досвіду. Актуальним завданням є оцінка можливості імплементації засобів економічної політики, які підтвердили свою ефективність на практиці. Разом із тим необхідно визначити застереження та ризики, пов'язані з реалізацією тих чи інших напрямів політики відновлення.

Метою статті є виявлення інституційних чинників та економічних механізмів, які забезпечили успішність повоєнної відбудови та розвитку Республіки Корея у 1960-х – 1970-х роках. Розкриття позитивного досвіду структурних перетворень передбачає врахування історичних умов, ролі зовнішньої допомоги і внутрішніх джерел економічного зростання.

Використовуються методи компаративного та проблемно-логічного аналізу, інституційно-еволюційний підхід, принцип інтегративності як основа синтезу емпіричних і теоретичних знань, методологічний підхід Ф. Ліста щодо історичної обумовленості форм економічного націоналізму.

Встановлено, що після закінчення Корейської війни, у 1953–1960 рр. внутрішня політика та зовнішня допомога спрямовувалися на вирішення першочергових завдань подолання розрухи та голоду. Розглянуто форми взаємодії держави, підприємницького середовища та зовнішньої допомоги у забезпеченні відбудови та розвитку економіки Республіки Корея у 1960-х – 1970-х роках. Встановлено, що всупереч рекомендаціям, спрямованим на лібералізацію економіки з орієнтацією на розвиток

¹ **Небрат, Вікторія Василівна** – д-р екон. наук, завідувачка відділу економічної історії, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України" (вул. П. Мирного, 26, Київ, 01011), ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5419-3181>, e-mail: victoria_nebrat@ukr.net

традиційних галузей, уряд Пак Чон Хі поетапно реалізував національну стратегію індустріалізації та досягнення глобальної конкурентоспроможності на ринках високотехнологічної продукції. Цьому сприяли запровадження системи національного планування, фінансова стратегія державно-приватного партнерства, підтримка експортоорієнтованого промислового виробництва. Аграрна реформа, орієнтована на розвиток високопродуктивного родинно-фермерського сільського господарства, сприяла зміцненню продовольчого самозабезпечення та розширенню внутрішнього ринку. Жорстка політика державного перерозподілу донорських коштів забезпечила т. зв. експортну дисципліну для великого бізнесу, завдяки чому національні корпорації – чеболі – стали рушіями інвестиційно-інноваційної модернізації економіки. Визначено основні складові успіху Республіки Корея щодо реалізації національних інтересів економічного розвитку в умовах зовнішньої допомоги у повоєнній відбудові. Дано оцінку можливості та доцільності використання в Україні південнокорейського досвіду².

Ключові слова: повоєнне відновлення, історичний досвід, економіка Республіки Корея, зовнішня допомога, економічна політика, реструктуризація

Постановка проблеми. Серед держав, які досягли успіху в повоєнному модернізаційному відновленні, привертає увагу досвід Південної Кореї (офіційна назва – Республіка Корея). Безперечно, ця країна має самобутню і дуже відмінну від України культуру, історію, суспільні традиції та менталітет населення. Крім того, економічний потенціал Республіки Корея на початок 1960-х років, коли фактично почалася активна реалізація політики реконструкції, суттєво відрізнявся від сучасної України. Насамперед у Республіці Корея на той час майже не було власної промисловості, здатної продукувати інновації, створюючи нові продукти. Більше того, економіка, що не досягла в своєму розвитку навіть третього технологічного укладу, не могла стати реципієнтом передових іноземних технологій (як-от: машинобудівних, хімічних, фармацевтичних та ін. виробництв). Це обумовлювало потенціал розвитку та механізми розбудови національної промисловості. Разом із тим є спільні риси, що характеризують стан обох країн на початок повоєнного відновлення економіки (довготривала війна, дезінтеграція територій, значні руйнування господарських об'єктів та

² Публікацію підготовлено в межах виконання НДР "Еволюція парадигми та доктрин економічної взаємодії держави та ринку" (№ держреєстрації 0119U10362).

інфраструктури, важлива роль зовнішніх партнерів і донорів) та визначають актуальність південнокорейського досвіду для України. Застереженням має слугувати також негативний досвід – адже активна державна політика повоєнного відновлення економіки Південної Кореї розпочалася лише через сім років після закінчення воєнних дій.

Аналіз останніх досліджень. У контексті пошуку ефективних механізмів технологічної модернізації економіки та структурних реформ, які забезпечують прискорене економічне зростання на інноваційній основі, південнокорейський економічний досвід досліджували В. Гурмак, С. Іванов, О. Саліхова та Г. Бак [1–4]. Питанням впливу державної структурної політики на успішність економічної модернізації країн Східної Азії, у тому числі й Південної Кореї, а також обґрунтуванню доцільності застосування позитивного досвіду в транзитивних економіках із позицій теорії неоструктуралізму, присвячена стаття І. Піляєва [5]. У контексті проблематики повоєнної трансформації органів влади Японії, Західної Німеччини та Південної Кореї В. Гуменюк розглянув управлінські аспекти форсованої модернізації в умовах авторитаризму [6]. Спробою пояснення причин південнокорейського економічного дива з урахуванням більш глибоких часових горизонтів є публікація В. Коломійцевої [7]. Більшість досліджень і, відповідно, публікацій сфокусовані на державній політиці інноваційного розвитку Південної Кореї, засобах формування постіндустріального суспільства та забезпечення лідерських позицій у глобальній інформаційній економіці. Проте для України зараз особливо важливим є досвід повоєнного відновлення, поєднання державного регулювання та ринкових механізмів у створенні інституційних умов для реалізації наявного економічного потенціалу країни, а також досягнення міжнародної конкурентоспроможності шляхом створення і подальшого розвитку високотехнологічних виробництв.

Мета публікації – розкрити історичні умови, інституційні чинники та ефективні економічні механізми повоєнної реконструкції економіки Республіки Корея. Важливим завданням є також оцінка можливості імплементації південнокорейського досвіду в ході розроблення та реалізації планів повоєнного відновлення економіки України.

Історичні умови

Проіснувавши понад тисячу триста років як єдина незалежна країна, Корея втратила державний суверенітет після російсько-японської війни у 1905 р., коли Японія встановила свій колоніальний режим. Відновлення політичної самостійності Кореї відбулося після капітуляції Японії у Другій світовій війні в

1945 р. Проте корейський півострів був розділений по 38 паралелі на дві зони окупації, аналогічно тому, як у Європі була розділена Німеччина. США взяли під контроль південь країни, а СРСР – північ. У 1948 р. на теренах колишньої єдиної Кореї було створено дві держави – Республіка Корея на півдні та Корейська Народно-Демократична Республіка (КНДР) на півночі.

Упродовж 1950–1953 рр. тривала війна між двома частинами колись цілісної країни. Північну Корею підтримували СРСР та КНР, натомість Південну – США та коаліція країн ООН. Активна фаза війни закінчилася підписанням перемир'я у 1953 р., але мирну угоду не було укладено. Тобто конфлікт перейшов у затяжну "заморожену" стадію, країни дотепер розділені т. зв. демілітаризованою зоною і відносини між ними досить напружені. По завершенні війни американські війська як миротворчий контингент залишилися в Південній Кореї, що зазнала величезних соціальних та економічних збитків: загальна кількість жертв серед цивільного населення становила майже 1,5 мільйона, тоді як знищення майна оцінювалося приблизно в 3,1 мільярда доларів США, було зруйновано майже 43% житлових будинків і промислових об'єктів [8].

Повоєнне становище Південної Кореї утруднювалося тим, що внаслідок розпаду раніше цілісної країни відбувся розрив усталених виробничих зв'язків і товаропотоків, адже традиційно південна частина Кореї була переважно аграрною, а промисловий потенціал зосереджувався на півночі півострова. При чисельності населення на початку 1950-х років приблизно вдвічі меншій, ніж зараз в Україні, територія Південної Кореї менша майже в шість разів, бідна на родючі ґрунти, а місцевість переважно кам'яниста і гориста. Площа орної землі становила менше 1/5 усієї території країни [9, с. 49] (для порівняння в Україні – близько 55%). Природних корисних копалин, зокрема енергоносіїв, країна не має, зусібіч оточена морем, а кордон суходолом – тільки з ворожою Північною Кореєю. Таким чином, окрім життєвої потреби у фінансовій та гуманітарній допомозі Заходу, повоєнна Південна Корея мала жорстку залежність від імпорту промислової та аграрної продукції. Скорочення виробництва, розкручування інфляційної спіралі та масова бідність населення характеризують повоєнний стан економіки і суспільства. На відміну від України, що до російсько-української війни мала розвинену промисловість та сформовані державні інституції, Південна Корея була відсталою як в економічному, так і в інституційному сенсі, бідною та залежною країною.

Зовнішня допомога

США в 1950–60-х роках розглядали Південну Корею як плацдарм для свого утвердження на Сході, як країну, де має бути доведено економічну ефективність капіталізму і політичні переваги західної демократії над комуністичним устроєм, який тоді стрімко набував популярності у третьому світі. Відповідно до політико-економічної доктрини Трумена, важливо було не поступитися експансії комунізму [10, с. 9–38.]. Тому допомога Південній Кореї значно перевищувала обсяги, надані країнам Західної Європи, і тривала значно довше. Для прикладу, Західна Німеччина впродовж 1946–1950 рр. отримала за Планом Маршалла близько 3,9 млрд дол. США, що становило близько 5% національного доходу [11]. Натомість у 1950-х роках, коли американська допомога Республіці Корея була максимальною, її масштаб приблизно дорівнював 15% від національного доходу [12, с. 399]. За даними огляду, зробленого Лі Кей Ву, лише впродовж 1950-х років країна отримала офіційну іноземну допомогу для відбудови, загальна сума якої становила близько 2,3 млрд дол. США. Як і в 1940-х роках, основним донором був уряд США. Підтримка ООН за програмою надання допомоги громадянам Республіки Кореї (CRIK) та Корейського агентства ООН з реконструкції (UNKRA) разом становили близько 21% (479 млн дол. США) загальної офіційної допомоги, наданої протягом 1950-х років. Приблизно сорок країн попередньо взяли на себе зобов'язання надати загальну суму 208 млн дол. США для фінансування проєктів UNKRA. Однак насправді лише 122 млн дол. було мобілізовано та використано на відновлення [8].

За своїм призначенням повоєнна зовнішня допомога Південній Кореї мала переважно гуманітарний характер: у 1950-х роках кошти на реконструкцію виробничих потужностей, житла, транспортної та енергетичної інфраструктури загалом становили менше 30% загальної допомоги, натомість 77% припадало на продукти харчування, сировину та інші споживчі товари [8]. Зусилля ООН мали вирішальне значення для боротьби з голодом і хворобами у країні в 1951–1956 рр. Водночас після завершення Корейської війни UNKRA допомогло відновити зруйновані споруди, забезпечило матеріали для відбудови, транспорт і технічну підтримку для корейської промисловості (на той час – переважно видобувної). Адміністратори допомоги США – FOA (1953–1955) і ICA (1955–1959) – наполягали на тому, щоб спочатку стабілізувати, а потім розвивати економіку, визначивши пріоритетом опанування гіперінфляції та забезпечення прожиткового мінімуму. Негативними побічними ефектами великої кількості продовольчої допомоги були спотворення цін на продовольство та зниження стимулів серед фермерів.

Зовнішня фінансова підтримка збільшення виробничих потужностей Південної Кореї значною мірою була скерована на будівництво залізниць (ліній Youngam, Choongbook і Hambaik). Частина допомоги була використана для спорудження нових заводів і фабрик (зокрема, для будівництва заводу добрив у Чунджу, арсеналу в Пусані, фабрики з виробництва електродроту, фабрики пестицидів, фабрики з переробки каучуку, шинної фабрики та верфі в Пусані). Крім того, близько 78 млн дол. США було використано для будівництва 44 нових малих електростанцій і для реконструкції пошкоджених під час війни гідро- і теплових електростанцій [8]. До кінця 1950-х років більша частина інфраструктури країни, включаючи залізниці, дороги та гавані, завдяки іноземній допомозі була відновлена майже до довоєнного рівня.

Разом із тим до 1961 р. в умовах частой зміни уряду та загальної політичної нестабільності в Південній Кореї зовнішня фінансова допомога, хоча й сприяла вирішенню першочергових нагальних потреб (боротьба з голодом і відбудова зруйнованого житла), проте не могла забезпечити позитивних структурних зрушень. Уряд надавав доступ до розподілу імпоротної сировини та засобів виробництва кільком привілейованим бізнес-сім'ям, дозволяючи їм отримувати надприбутки за державний рахунок. Подібним чином спеціальні банківські позики, кошти, що надходили в країну за програмами іноземної допомоги, надавалися тим підприємцям, які підтримували корумповану владу [13, с. 300]. Залежність від американської допомоги посилювалася компрадорським характером бізнесу нечисленного підприємницького класу. Фактично, для забезпечення економічного розвитку потрібно було створювати власну індустріальну базу, нову виробничу інфраструктуру, будувати інституційну систему державного управління економікою.

Коли у травні 1961 р. унаслідок державного перевороту до влади в Південній Кореї прийшли військові на чолі з генералом Пак Чон Хі, адміністрація президента Кеннеді запросила південнокорейського лідера до США, де він познайомився з Уолтом Ростоу. Вплив ідей Ростоу на генерала Пака перевершив усі сподівання американських політиків – адже Пак Чон Хі саме шукав шлях забезпечення економічного зростання та модернізації країни. Йому імпонувала думка про стадії суспільного розвитку, що детерміновані не відносинами власності, а технологічним рівнем виробництва. За основу свого плану будівництва успішної Кореї Пак Чон Хі взяв ідею модернізації шляхом впровадження технологічних інновацій та змін у структурі економіки.

Внутрішні рушійні сили й ресурси

На відміну від У. Ростоу, який був переконаний, що жодна країна не може перескочити якусь стадію, або пройти їх в іншому порядку [12, с. 4–16], генерал

Пак Чон Хі вважав, що Південна Корея спроможна зробити «стрибок із третього світу в перший». Попри авторитаризм в управлінні державою та політичну нетерпимість до опонентів, південнокорейський лідер виявив велике завзяття та відданість ідеї економічного розвитку країни. Варто також зазначити, що він добре знав історію нарощування сили – зокрема, досвід промислової політики Японії та Німеччини, що спиралися не на неоліберальні рецепти тотальної дерегуляції, а на теорію національної економіки Ф. Ліста та доктрину виховного протекціонізму. Тому, попри застереження та прямі заборони з боку американських дорадчих і донорських інституцій, він продовжував свою політику форсованої індустріальної модернізації та нарощування промислового експорту. Менше ніж через рік після захоплення влади Пак Чон Хі опублікував власну книгу – маніфест програми перетворень країни "Шлях нашої нації: ідеологія соціальної реконструкції" [15].

Перший п'ятирічний план (1962–1966), розроблений вищим органом державного управління Республіки Корея у 1961–1963 рр. – Верховною Радою Національної Перебудови – передбачав форсовану індустріалізацію, створення базових галузей економіки, зокрема, енергетики, нафтохімії, виробництва будівельних матеріалів та мінеральних добрив. Проте з фінансуванням виникли складнощі, бо США не сприйняли планові показники як реалістичні. Разом із тим південнокорейський лідер покладав неабиякі надії на історичні традиції та національний характер. Адже споконвіку, як аграрна нація, корейці мали компенсувати гостру нестачу сільськогосподарських угідь тяжкою працею. Щоб жити в достатку, їм доводилося обробляти і плекати кожен придатний для оранки клаптик землі. Крім того, в минулому корейська територія була об'єктом зазіхань сусідів – китайців, монголів, японців. Становлення корейської нації відбувалося в умовах постійної загрози вторгнення та підкорення. Це сформувало менталітет та спільні риси соціальної поведінки – працьовитість, стійкість, терпіння, відданість своїй землі, патріотизм, прагнення до гармонії, особистісне сприйняття спільних проблем та високий рівень соціальної відповідальності [16, с. 106–107]. Тож план Пак Чон Хі значною мірою спирався на *неекономічні чинники* – активізацію потенційної енергії національних традицій та культури.

Для здійснення "економічного стрибка" уряд проводив комплексну політику з відновлення самотутнього світогляду та культури династії Чосон, підкреслюючи могутність корейського народу, який зможе все. Політичними наративами стали ідеї "чучхесон" (суб'єктність, опора на власні сили), в основі яких лежать "пріоритети національних інтересів, конфуціанські цінності та світогляд" [16, с. 109]. У руслі зміцнення економічної самостійності з опорою на

власні сили був розроблений другий п'ятирічний план (1967–1971), яким передбачалося за рахунок модернізації промисловості та розвитку нових виробництв позбутися імпортозалежності в таких стратегічних галузях, як машинобудування, сталеливарна та хімічна промисловість.

Продовженням політики консолідації нації на основі спільних цілей стала політична реформа. Наростаючі тенденції авторитаризму досягли вершини у 1972 р., коли президент своїм рішенням сконцентрував у своїх руках всі важелі влади і розпорядження ресурсами країни. Таким чином упродовж періоду виконання перших двох п'ятирічних планів (1962–1971 рр.) діяла мобілізаційна модель економічного розвитку і, зрештою, була встановлена одноосібна диктатура. Це пояснювалося завданнями забезпечення політичної стабільності, досягнення переваги в економічному змаганні з КНДР і виходу республіки на рівень розвинених країн світу. Були внесені зміни до конституції, що надали диктатурі президента можливість необмеженого в часі продовження його влади, парламент і політичні партії були розпущені. Ці перетворення відбувалися під загальним гаслом "юсін" (оновлення).

На основі досягнутих економічних результатів на початку 1970-х років було проголошено курс на розвиток експортоорієнтованого виробництва. Третя п'ятирічка (1972–1976 рр.) стала поворотною у сенсі набуття Південною Кореєю статусу високотехнологічної та конкурентоспроможної на міжнародних ринках економіки. Таким чином, хоча перетворення розпочалися в умовах традиційної аграрно-сировинної структури економіки, переважання патріархальних інститутів, залежності від продовольчих поставок США, – прихід до влади військового уряду та жорстка централізація відкрили можливості здійснення директивної політики на основі мобілізації внутрішніх ресурсів.

Ефективні економічні механізми державної політики

Основою урядових дій щодо перетворення Південної Кореї з відсталого аграрної на сучасну індустріальну країну було *централізоване управління та планування розвитку промисловості*. Поетапному виконанню завдань індустріалізації, імпортозаміщення, створення високотехнологічної економіки, досягнення міжнародної конкурентоспроможності в максимально стислі терміни були присвячені сім п'ятирічних планів економічного розвитку (1962–1996 рр.). Боротьба з корупцією та впровадження нових технологій стали основними засобами прогресивних змін.

Державне регулювання та механізми фінансування економіки мали забезпечити динамізм, узгодженість дій та інвестиційну підтримку форсованої індустріалізації. Слід зауважити, що наздоганяюча модель модернізації сама по собі "передбачає замість органічних змін розширене втручання держави

(дирижи́зм, інтєрвенціо́налізм), що змінює траєкторію розвитку економіки (адміністративними і ринковими методами). У всіх відомих після Другої світової війни випадках т. зв. економічного дива наздоганяюча модернізація здійснювалася в умовах авторитаризму, жорстких обмежень прав і свобод, а також "жорсткої" держави з розширеним втручанням згори" [17, с. 23].

Разом із тим генерал Пак, розробляючи у 1960-х роках дорожню карту структурних реформ, наголошував: "Економічному плануванню чи програмі довготривалого розвитку не можна дозволити підірвати креативність чи спонтанність приватного підприємництва. Ми маємо максимально скористатися вигодами, які зазвичай надає саморегулювання вільної конкуренції, уникаючи можливих втрат, що породжуються монопольною системою. Не має бути й не буде економічного планування заради самого планування" [15, с. 120–121]. Найбільш ефективна стратегія держави щодо забезпечення переходу до ендогенного динамічного розвитку полягає не в тому, щоб встановити тотальне централізоване управління, контролювати всі аспекти підприємницької діяльності, а в тому, щоб сприяти розвитку приватного підприємництва, спрямовуючи його у продуктивне русло.

Соціально-економічна модернізація була неможливою без подолання колоніальної структури земельної власності в Республіці Корея та підвищення ефективності землеробства. *Аграрна реформа* була орієнтована на розвиток високопродуктивного родинно-фермерського сільського господарства, сприяла зміцненню продовольчого самозабезпечення, збільшенню зайнятості населення та розширенню внутрішнього ринку. З початку 1960-х років були підвищені закупівельні ціни на сільгосппродукцію, збільшені урядові інвестиції в сільську інфраструктуру та виробництво хімічних добрив. Позитивні ефекти в інституційній структурі економіки полягали у створенні ринкового середовища з переважанням частки доходів від праці над доходами від власності. Тож уряд підтримував сімейні фермерські господарства, діяльність яких була орієнтована на максимізацію врожайності, а не прибутковості. Завдяки цьому країні вдалося відносно швидко подолати залежність від імпорту продовольства та перейти до вирішення завдань промислового розвитку. Разом із тим, на відміну від України доби радянської індустріалізації чи Тайваню після Другої світової війни, південнокорейське сільське господарство через найгірші кліматичні та ґрунтові умови в регіоні не могло генерувати інвестиційні ресурси для фінансування індустріалізації економіки [12, с. 64].

Державна фінансова політика була підпорядкована забезпеченню прискореного промислового розвитку, підвищенню технологічного рівня виробництва. При цьому здійснювався *централізований розподіл та директивне*

управління фінансовими ресурсами. Завдання пріоритетної підтримки в різні періоди різних галузей визначили застосування таких інструментів, як програмно-цільове фінансування та вибірковість у доступі іноземних інвесторів на внутрішній ринок.

У реалізації стратегії наздоганяючого технологічного розвитку в Республіці Корея переважали *боргові форми залучення іноземного капіталу*. Подібно до Пруссії та Японії, що у XIX ст. не вітали прямі іноземні інвестиції, ставлення до їх залучення в економіку Республіки Корея у XX ст. теж було дуже обережне. По-перше, уряд послідовно дотримувався принципу зважування плюсів і мінусів при прийнятті рішень і відхиляв пропозиції, якщо перевага позитивних ефектів для техніко-економічного розвитку країни не була достатньо вагомою. До позитивних ефектів зараховували такі: приріст інвестицій, створення нових робочих місць, технологічне оновлення промисловості, внесок у платіжний баланс, технологічний трансферт. Як негативні розглядалися такі ефекти: витрати, обумовлені трансфертним ціноутворенням (при прямих інвестиціях ТНК); обмеження на імпорт і експорт дочірніх підприємств; витіснення національних інвесторів з внутрішнього кредитного ринку; неефективний розподіл ресурсів через відсутність конкуренції в галузі; стримування національного технологічного розвитку (наприклад, якщо запроваджувалися обмеження на використання аналогічних технологій іншими компаніями в галузі); деформуючий вплив на структуру національної промисловості; імовірність лобіювання транснаціональними корпораціями своїх інтересів. Тобто *допущення прямих іноземних інвестицій* (ПІІ) мало забезпечити не тільки прямі позитивні ефекти, а й викликати позитивну синергію, давати імпульси кумулятивним процесам прогресивних змін. Очікуваним результатом такої вибіркової стала низька частка ПІІ у загальній сумі іноземних інвестицій [18, с. 24].

По-друге, для захисту монопольних інтересів місцевих фірм були запроваджені жорсткі обмеження на сектори, куди взагалі можуть бути спрямовані прямі іноземні інвестиції, зокрема, це – галузі фінансових послуг, нерухомості, готельного господарства та ін. [19, с. 14]. У результаті було перекрито приплив прямих іноземних інвестицій у ті сектори економіки, які не є драйверами технологічних інновацій, а здійснюють посередницькі послуги, мають спекулятивну складову, орієнтовані на рентоотримання.

По-третє, окрім вимоги до іноземних інвесторів ставилися щодо обов'язкового обсягу експорту, доповненню інвестицій новими для Південної Кореї технологіями, щодо виробництва компонентів на території країни тощо. Водночас для періоду 1960–1970-х років властиве стимулювання урядом

експортоорієнтованих виробництв, у тому числі шляхом створення преференцій для компаній, що виробляють кінцеву продукцію на експорт.

По-четверте, надаючи доступ зарубіжним інвесторам, уряд намагався створити умови не лише для трансферту технологій, а й для *запозичення прогресивних управлінських практик* та організаційних навиків персоналу. Тому надавалася перевага створенню спільних підприємств, особливо з переважаючим контролем національних організацій. Набула поширення практика викупу (при державній підтримці) в іноземного партнера частки у спільному підприємстві після завершення імплементації запозичених технологій. До такого вдалися, коли корейські компанії, завдяки впровадженню прогресивних технологій у галузях нафтопереробки та модерного будівництва промислових об'єктів, змогли наприкінці 1970-х років самостійно вийти на ринки і заключати контракти з країнами Близького і Середнього Сходу [20, с. 86].

Отже, залучення іноземних інвесторів вимагає жорсткого регулювання сфер і умов їхньої діяльності. Разом із тим історичний досвід засвідчує, що система інституційних обмежень не є перешкодою для припливу капіталів, значно більшою пересторогою може бути політична та економічна нестабільність, загроза ескалації війни, інституційна невизначеність та корупція. Загалом же успішний досвід Південної Кореї полягає у спрямуванні іноземних інвесторів для досягнення суспільно значущих цілей, а не використання ресурсів і потенціалу країни в інтересах транснаціональних корпорацій.

Важливою складовою економічної трансформації є зміна інституційної структури економіки, зокрема, співвідношення приватного і державного секторів, а також частки іноземної власності. Це питання набуває актуальності в процесі отримання зовнішньої допомоги, бо визначає ступінь контролю національного уряду над економікою країни, можливості реалізації стратегії розвитку та спроможність урядових дій щодо макроекономічної стабілізації. Частка іноземної власності у Південній Кореї була жорстко регламентованою. Для визначених галузей, що мають потребу в технічній допомозі [20, с. 85], з 1960 р. було дозволено до 75%, а з 1966 р. – до 100% іноземної власності в одній компанії. До таких належали галузі, де доступ до технологій становив імператив подальшого розвитку; виробництва, розвиток яких вимагав дуже масштабних інвестицій з високими ризиками, що були неприйнятні для державного фінансування. Таким чином іноземна власність своїм джерелом мала інвестиції у високотехнологічні галузі, де і концентрувалася. Ресурси та добувна промисловість зберігалися у власності та розпорядженні держави і національних підприємств.

Варто відзначити діяльність уряду Південної Кореї щодо *аккумуляції внутрішніх ресурсів* для забезпечення інвестиційно-інноваційної модернізації економіки. Насамперед ще у 1960-х роках у країні були встановлені «запобіжники» відпливу капіталів за кордон. Довели свою дієвість такі обмеження на зовнішні інвестиції, як: заборона для резидентів на відкриття закордонних банківських рахунків і придбання іноземних цінних паперів; заборона для нерезидентів на випуск деномінованих у корейських вонах цінних паперів; зовнішні прямі інвестиції тільки за результатами офіційного узгодження та схвалення, при цьому заохочувалося залучення корейських банків як посередників [21, с. 490].

З початку 1960-х років південнокорейська модернізація була побудована на *адаптації зарубіжних розробок* і підтримці великих компаній, які підтверджували свою спроможність освоювати прогресивні технології та нові продукти. Національний досвід спрямування фінансових і технологічних ресурсів національних корпорацій у високотехнологічні проекти пов'язаний із діяльністю чеболів – груп формально самостійних фірм, які є власністю певних сімей під їхнім єдиним адміністративним і фінансовим контролем (Samsung, Daewoo, Hyundai та ін.). Планово-мобілізаційна політика економічної відбудови та індустріального розвитку передбачала, що процеси залучення інвестицій, модернізація виробництва і розвиток інновацій мають відбуватися паралельно, а не послідовно [3, с. 105]. Тож уряду Пак Чон Хі вдалося з 1961 р. перетворити національні корпорації на потужний засіб швидкої реструктуризації економіки.

Цей феномен пов'язаний із особливим *механізмом державно-приватного партнерства* та фінансових відносин. Він діяв таким чином: держава в особі Ради економічного планування (РЕП) у співпраці з експертами, що представляли фінансово-промислові кола, визначали на п'ять років пріоритетні напрями та проєкти, державні банки отримували за кордоном довгострокові кредити під державні гарантії, цими кредитами банки кредитували на пільгових умовах чеболі, що виконували проєкти, схвалені РЕП. Критерієм успішності проєкту була конкурентоспроможність чеболя на світовому ринку. Корпорації, що не досягали успіхів в експорті, були приречені на банкрутство або поглинання, держава їх не рятувала. Така практика дала можливість дуже швидко перетворити країну рисоводів та рибалок на експортера продукції передових технологій [22]. Т. зв. *експортна дисципліна* стала одним із рушіїв інноваційно-інвестиційної модернізації. Модель партнерства фінансово-промислових груп та уряду на основі залучення зовнішньої фінансової допомоги забезпечила структурну перебудову економіки та технологічну модернізацію виробництва. Уряд надавав ліцензії на виробництво та кредити підприємцям, чий показники

експорту створювали можливості реалізації планів інфраструктурного та індустріального розвитку.

Таким чином, цілеспрямована державна політика, особливості корпоративних засад функціонування економіки Південної Кореї та її *цільова транснаціоналізація* [1, с. 145–148] забезпечили швидку модернізацію та посприяли формуванню інноваційної моделі розвитку. Разом із тим діяльність та роль чеболів оцінюється суперечливо. На сьогоднішній день тривають дискусії щодо того, чи переважають позитивні ефекти від співпраці уряду з цими бізнес-конгломератами ті загрози й негативні наслідки, що обумовлені домінуванням чеболів у південнокорейській економіці [23, с. 299]. Попри це, глобальний інтерес до цього феномену зосереджується на тому, як вони досягли приголомшливого успіху на міжнародному ринку за такий короткий проміжок часу. Тож розглядаючи механізми інвестиційно-інноваційної модернізації, створені та успішно реалізовані в Південній Кореї, не можна не погодитися з Дж. Стадвеллом: найбільше значення стосовно результатів економічного розвитку мають політичні рішення [12, с. 29].

Розвиток науки та людського інноваційного капіталу

Упродовж 1960-х – 1980-х років у Республіці Корея була реалізована доктрина "держави розвитку" – держави, де всі адміністративні важелі задіяні, а ресурси зосереджені задля досягнення цілей швидкого зростання. Наслідуючи успішний досвід Японії, політика *developmental state* [24] була спрямована на модернізацію та максимальне використання національного потенціалу для досягнення нової якості життя. Розвиток науки та освіти, що в перші повоєнні роки розглядалися зовнішніми донорами Південної Кореї як складова відновлення соціогуманітарного простору, з середини 1960-х років стає основою національної стратегії формування високотехнологічної економіки, спроможної не лише до ендогенного розвитку, а й до продукування інновацій.

Для вивчення, вдосконалення, адаптації та сприяння впровадженню в національну промисловість іноземного науково-технічного досвіду у 1966 р. був створений Корейський інститут науки й технологій. Отримуючи фінансування безпосередньо з державного бюджету, цей заклад став провідним науковим осередком побудови в Південній Кореї високотехнологічної економіки та суспільства, ґрунтованого на знаннях. Ще через рік був створений спеціальний управлінський орган – Міністерство науки й технологій Кореї – та ухвалено закон про підтримку науки і техніки. Як продовження і важлива складова промислової політики у Південній Кореї стала формуватися науково-технічна політика та система її забезпечення.

Створення індустріальної бази національної економіки – уведення в дію нових підприємств, освоєння найпрогресивніших технологій, виробництво високотехнологічного обладнання та машин поєднувалося з послідовною та комплексною політикою модернізації людських ресурсів. Адже можливості швидкого створення та ефективного функціонування національної інноваційної системи визначаються насамперед наявністю та рівнем людського потенціалу. Тому на етапі реалізації плану технологічно-структурних перетворень одночасно із залученням та імплементацією зарубіжних технологій, державним стимулюванням експортоорієнтованих виробництв, заохоченням конструкторських та експериментальних розробок, розвивалася також державна система підготовки дослідницьких й інженерних кадрів. Пріоритет надавався технологічній освіті, зокрема: по-перше, була розширена система коледжів, зміцнене її кадрове, фінансове та навчально-практичне забезпечення; по-друге, здійснено структурну реорганізацію університетської освіти в напрямі збільшення частки інженерних спеціальностей та кількості випускників для роботи в галузі машинобудування та електроніки [3, с. 113], а також посилення дослідницької складової навчання.

Професійна підготовка студентів істотно відрізнялася від освітніх систем Південно-Східної Азії, Західної Європи та США. У Республіці Корея вдалося насамперед уникнути поширеної помилки країн з перехідними економіками – надлишку "освіти некоректного напрямку" [12, с. 24], як назвав це явище Дж. Садвелл. Адже той факт, що відбувається трансформація економіки на ринкових засадах, не означає, що вирішальну роль відіграватимуть економісти, юристи, менеджери та бухгалтери. В країнах, які успішно пройшли повоєнну відбудову та структурно-технологічну модернізацію, частка студентів гуманітарного напрямку не перевищувала 10% від загальної кількості. Більше за банкірів, комерсантів та менеджерів були потрібні інженери, технологи, конструктори.

Задля підвищення здатності до запозичення та імплементації у виробничо-технологічне середовище іноземних технологій, а також становлення власної передової науки уряд Південної Кореї наприкінці 1960-х років поставив такі завдання: формування адміністративної та правової бази для розвитку національної науки і техніки; сприяння розвитку кваліфікованої робочої сили; спрощення процедури імпорту іноземних технологій; створення мережі науково-дослідницьких інституцій на базі змішаного державно-корпоративного фінансування; впровадження політики підвищення кваліфікації працівників як обов'язкової складової діяльності національних корпорацій.

Науково-технічна політика й заходи державного управління освітою та професійною підготовкою були орієнтовані на те, щоб максимально змістити з університетських аудиторій у виробничі цехи й експериментальні лабораторії не лише дослідницькі проекти, а й процес навчання. Навички, отримані поза сектором формальної освіти, безпосередньо на підприємствах, у бізнесовій практиці, виявилися більш релевантними завданням економічного розвитку. Високоефективними освітніми інвестиціями та науковими розробками були ті, що здійснювалися в компаніях, які брали участь у міжнародній конкуренції.

Республіка Корея досягла успіхів у створенні унікальної інноваційної системи саме завдяки масштабним і безперервним інвестиціям у розвиток людського інноваційного потенціалу економіки та науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР). Варто зазначити, що успішність інноваційної політики, що спирається на примноження та реалізацію людського капіталу, підтверджена й іншими країнами, зокрема, повоєнним досвідом Держави Ізраїль, де "розвиток інтелектуального потенціалу нації через активну підтримку науково-освітньої сфери" став чинником забезпечення переходу до високотехнологічного експорту в умовах постійної воєнної загрози [25, с. 93].

З початку 1970-х років, після того як було закладено індустріальну основу розвитку економіки, розпочався новий етап промислової та науково-технічної політики. Його змістом стала *цільова підтримка стратегічних галузей і перспективних виробництв*. Держава фінансувала масштабні дослідження й наукові розробки, орієнтовані на здобуття конкурентних переваг на ринках високотехнологічної продукції. Значна частина конструкторських розробок та експериментально-дослідних робіт фактично була спрямована на вдосконалення зарубіжних зразків і технологій, їх упровадження у серійне виробництво. Ключовими галузями, щодо яких уряд усіляко заохочував відкриття нових виробництв, було визначено електроніку, суднобудування й автомобільну промисловість [2, с. 82]. Наукові розробки стали реальним чинником економічного зростання та прориву країни на глобальні ринки технологій.

Забезпечення потужного старту повоєнного структурного оновлення централізовано-мобілізаційними засобами відкрило шлях подальшій лібералізації економіки. Це стало додатковим рушієм інвестиційно-інноваційної модернізації Республіки Корея в ході виконання четвертої п'ятирічки (1977–1981), коли стратегічним напрямом було визначено розвиток наукоємних виробництв. Фундаментальні наукові дослідження, експериментальні та конструкторські розробки, нарощення та реалізація людського інноваційного капіталу сприяли динамічному виходу Південної Кореї на лідерські позиції в світовій економіці.

***Узагальнення південнокорейського досвіду та можливості його
імплементації для повоєнного відновлення економіки України***

Поетапна реалізація національної стратегії повоєнного відновлення та модернізації економіки забезпечила не тільки успішну відбудову, а й динамічний розвиток Республіки Корея. При цьому важливо враховувати, що швидке економічне зростання та вирішальні зміни у структурі національного господарства розпочалися не одразу після закінчення війни, не тоді, коли США почали надавати масштабну допомогу, а на початку 1960-х років зі встановленням авторитарного режиму внаслідок військового перевороту, що не може слугувати орієнтиром для України. Водночас є вартим уваги досвід управління економічним розвитком у напрямі формування інноваційної економіки, орієнтованої на досягнення міжнародної конкурентоспроможності на ринках високотехнологічної продукції. Особливістю південнокорейської моделі є ефективне поєднання ринкових механізмів конкуренції та ціноутворення з регулюючим впливом держави. Складовими цього поєднання є такі принципові напрями:

- розроблення та виконання п'ятирічних планів соціально-економічного розвитку країни, що визначали пріоритети, цілі та засоби їх досягнення на послідовних етапах реалізації національної стратегії соціальної реконструкції;
- спрямування фінансових і технологічних ресурсів національних корпорацій у високотехнологічні проєкти;
- розвиток державної системи освіти та державно-приватне фінансування наукових розробок.

Позитивний досвід Південної Кореї має значний потенціал використання в Україні, зокрема щодо таких складових, як:

- визначення та державна підтримка ключових галузей промисловості, що спроможні забезпечити "ланцюгову реакцію" в розвитку інших галузей, зростаючий експорт високотехнологічних товарів;
- забезпечення значних та безперервних інвестицій у розвиток людського потенціалу економіки, науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських розробок (НДДКР) шляхом диверсифікації джерел фінансування, підвищення ефективності витрат через поєднання державної системи науково-дослідницьких університетів із фаховою підготовкою та продовженням освіти на виробництві, в експериментальних лабораторіях, у бізнес-практиці, зокрема, в компаніях, які беруть участь у міжнародній конкуренції;
- створення механізму фінансування, який забезпечує прогресивні структурні зміни економіки. Для цього необхідно поєднати фінансові ресурси зовнішньої допомоги, переваги національного планування економічного розвитку в частині

пріоритезації напрямів та мобілізації ресурсів із можливостями корпорацій (великого бізнесу) щодо здійснення значних інвестицій, продукування та впровадження інновацій;

- реалізація політики цільової транснаціоналізації економіки – насамперед через створення українських ТНК в інноваційних галузях, зокрема, у секторі ІТ, машинобудуванні, фармацевтичній індустрії, високотехнологічному сільськогосподарському виробництві, що сприятиме підвищенню міжнародної конкурентоспроможності національного виробництва та прогресивним змінам у структурі експорту;

- трансформація втрат у нові можливості: руйнування ресурсного і логістичного потенціалу низькотехнологічного сировинно-аграрного експорту вказує на необхідність розвитку праце- та капіталомістких, наукоємних виробництв задля забезпечення економічної стабільності та нагромадження капіталу, що становитиме базис для побудови постіндустріального суспільства та виходження до глобальної інформаційної економіки.

Попри успішність південнокорейської національної стратегії, існують об'єктивні відмінності між країнами та історичними умовами їх розвитку, що визначають обмеження в частині запозичення та впровадження інституційно-економічних механізмів, які були ефективні в Кореї. По-перше, слід взяти до уваги, що в Південній Кореї на початок реалізації планів відбудови взагалі не було власної індустріальної бази; по-друге, там були воєнна диктатура і авторитарний режим – президент одноосібним рішенням сконцентрував у своїх руках усі важелі влади і ресурси країни, що значно збільшувало мобілізаційні спроможності державного управління; по-третє, у період свого відновлення Республіка Корея могла більш-менш вільно обирати інструменти допомоги і розвитку, не була обтяжена жорсткими регуляторними нормами зовнішньої торгівлі (ВТО) щодо надання державної допомоги, тоді як Україна зараз вимушена враховувати ці норми, а також адаптувати своє законодавство до норм ЄС, які суттєво обмежують можливості держави у підтримці економічних суб'єктів.

Разом із тим досвід цієї країни показує можливості ефективного управління повоєнною відбудовою та досягнення якісно нового рівня економічного розвитку й міжнародної конкурентоспроможності, навіть при найнижчих стартових умовах, – завдяки чіткому визначенню цілей і пріоритетів та послідовній і поетапній реалізації національної стратегії відновлення.

Список використаних джерел

1. Гурмак В.М. Перспективи залучення українських компаній до транснаціонального бізнесу: досвід Південної Кореї. *Стратегія розвитку України*. 2015. № 2. С. 145–148.

2. Іванов С. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*. 2019. № 1. С. 75–89. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2019.01.075>
3. Саліхова О., Бак Г. Роль іноземних технологій в інвестиційно-інноваційній модернізації економіки: досвід Республіки Корея, уроки для України. *Економіка і прогнозування*. 2015. Вип. 1. С. 105–120. <https://doi.org/10.15407/eip2015.01.105>
4. Саліхова О., Бак Г. Стратегії азійських країн з розбудови національної промисловості через залучення технологій ТНК. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2014. Вип. 3. С. 30–40.
5. Піляєв І.С. Роль держави в генетиці східноазійського "економічного дива": неоструктуралістське бачення. *Економіка України*. 2021. № 8. С. 15–25. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.08.015>
6. Гуменюк В.В. Зарубіжний досвід повоєнної трансформації державного управління і уроки для України. *Економіка України*. 2022. № 8. С. 34–54. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.034>
7. Коломійцева В. Причини та передумови економічного зростання Південної Кореї. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 52–56.
8. Lee Kye Woo (KDI School) in 2014 for K-Developedia (Revised July 2, 2014) URL: <https://www.kdevelopedia.org/Development-Overview/all/overview-official-foreign-assistance-1950-60--201412170000445.do>
9. Boestel Joanna, Francks Penelope, Kim Choo Hyop. Agriculture and Economic Development in East Asia: From Growth to Protectionism in Japan, Korea and Taiwan (Esrc Pacific Asia Programme). Taylor & Francis Ltd, United Kingdom, 1999. 270 p.
10. Небрат В.В. Американська політико-економічна доктрина у повоєнній відбудові Європи (друга половина 1940-х – початок 1950-х років): історичні уроки для України. *Історія народного господарства та економічної думки України*. 2022. Вип. 55. С. 9–38. <https://doi.org/10.15407/ingedu2022.55.009>
11. Eichengreen B. Lessons From The Marshall Plan. World Development Report 2011. Background Case Note. Berkeley, April 2010. P. 1. URL: https://web.worldbank.org/archive/website01306/web/pdf/wdr_2011_case_study_marshall_plan_1.pdf
12. Стадвел Дж. Чому Азії вдалося. Успіхи та невдачі найдинамічнішого регіону світу / пер. з англ. О. Цехановецька. Київ: Наш формат, 2017. 448 с.
13. Jung Dong-Hyeon. Korean Chaebol in Transition. *China Report*. 2004. № 40 (3). С. 299–303. <https://doi.org/10.1177/000944550404000306>
14. Rostow W.W. The Five Stages of Growth-A Summary. The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto. Cambridge: Cambridge University Press, 1960. 179 p.
15. Park Chung Hee. Our Nation`s Path: Ideology for Social Reconstruction. Seoul : Hollym Corp. Second edition, 1970. 240 p.
16. Семенюк І.В. Особливості історичної традиції південнокорейського суспільства. *Запорізький гуманітарний вісник*. 2013. № 55. С. 106–115.

17. Механизмы стимулирования сверхбыстрого роста: мировая практика / под ред. проф. Я.М. Миркина. Москва: Магистр, 2018. 480 с.
18. Chang H.J. Foreign Investment Regulation in Historical Perspective. Lessons for the Proposed WTO. Agreement on Investment H. S. University of Cambridge, 2003. 56 p.
19. Nicolas F., Thomsen S., Bang M. Lessons from Investment Policy Reform in Korea. *OECD Working Papers on International Investment*. Paris: OECD Publishing, 2013. 44 p.
20. Sachwald F. FDI and the Economic Status of Korea: The Hub Strategy in Perspective. Korea Economic Institute, 2003. P. 85–95.
21. Noland M. South Korea Experience with International Capital Flows. *Capital Controls and Capital Flows in Emerging Markets: Policies, Practices and Consequences*. University of Chicago Press, May 2007. P. 481–528. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226184999.003.0011>
22. Новіков В. Яким має бути "План Маршалла" для України після війни. *Економічна правда*. 11 березня 2022 р. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/11/683811/>
23. Jung Dong-Hyeon. Korean Chaebol in Transition. *China Report*. 2004. № 40 (3). P. 299–303. <https://doi.org/10.1177/000944550404000306>
24. Johnson C. MITI and the Japanese Miracle: The Growth of Industrial Policy, 1925–1975. Stanford University Press, 1982. 393 p. <https://doi.org/10.1515/9780804765602>
25. Боднарчук Т.Л. Політика переходу від аграрного до високотехнологічного експорту: досвід Держави Ізраїль для України. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 2. С. 93–122. <https://doi.org/10.15407/eip2022.02.093>

Надійшла до редакції 05.09.2022 р.

Прорецензовано 09.09.2022 р.

Підписано до друку 29.12.2022 р.

Victoria Nebrat³

POST-WAR ECONOMIC RECOVERY POLICY: EXPERIENCE OF THE REPUBLIC OF KOREA

The development of a strategy for post-war recovery of Ukraine's economy determines the advisability and importance of taking into

³ **Nebrat, Victoria Vasylivna** – Doctor of Economics, Head of the Department of Economic History, State Institution "Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine" (26, Panasa Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine), ORCID: 0000-0002-5419-3181, e-mail: victoria_nebrat@ukr.net

account international experience. An urgent task is to assess the possibility to implement those economic policy tools that have proven their practical effectiveness. At the same time, it is necessary to define the reservations and risks associated with the implementation of certain aspects in the recovery policy.

The purpose of the article is to identify institutional factors and economic mechanisms that provided the successful post-war recovery and development of the Republic of Korea in the 1960s and 1970s. Revealing the positive experience of the restructuring involves the account of historical conditions, and the role of foreign aid and internal sources of economic growth.

The author has used the methods of comparative and problem-logical analysis, the institutional-evolutionary approach, the principle of integrability as a basis for the synthesis of empirical and theoretical knowledge, and the methodological approach of F. List regarding the historical conditioning of forms of economic nationalism.

It is established that after the end of the Korean War, in 1953–1960, domestic policy and foreign aid were focused on solving the primary tasks of overcoming devastation and hunger. The author considers the forms of interaction between the state, the business environment and foreign aid in ensuring the recovery and development of the economy of the Republic of Korea in the 1960s and 1970s. Contrary to the recommendations aimed at liberalizing the economy with a focus on the development of traditional industries, the government of Park Chung-hee gradually implemented a national strategy aimed at industrialization and achieving global competitiveness on high-tech markets. This was facilitated by the introduction of the national planning system, the financial strategy of public-private partnership, and the support for export-oriented industrial production. The agrarian reform, focused on the development of highly productive family farming, contributed to the consolidation of food self-sufficiency and expansion of the domestic market. The strict policy of the redistribution of donor funds by the state provided a so-called export discipline for big business, thanks to which the national corporations - chaebols - became the drivers of investment and innovation based modernization of the economy. The author defines the main components of the Republic of Korea's success in realizing the national interests of economic

development under the conditions of foreign aid in post-war reconstruction. An assessment is made of the possibility and expediency of using South Korean experience in Ukraine⁴.

Keywords: *post-war recovery, historical experience, economy of the Republic of Korea, foreign aid, economic policy, restructuring*

References

1. Hurmak, V.M. (2015). The prospects of inclusion of Ukrainian companies into transnational business: the experience of South Korea. *Stratehiia rozvytku Ukrainy – Development strategy of Ukraine*, 2, 145-148 [in Ukrainian].
2. Ivanov, S. (2019). Economic recovery and development oountries after armed conflicts and wars: Ukraine`s opportunities that have not lost yet. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, 1, 75-89. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2019.01.075> [in Ukrainian].
3. Salikhova, O.B. (2015). The role of foreign technologies in investment and innovation based economic modernization: experience of the Republic of Korea, lessons for Ukraine. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, 1, 105-120. <https://doi.org/10.15407/eip2015.01.105> [in Ukrainian].
4. Salikhova O., Bak H. (2014). Strategies of Asian countries for the development of national industry through the involvement of TNC technologies. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, parvo – Foreign trade: economy, finance, law*, 3, 30-40 [in Ukrainian].
5. Piliaiev, I. (2021). The role of the state in the genetics of the East Asian "economic miracle": a neostructuralist vision. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, 8, 15-25. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2021.08.015> [in Ukrainian].
6. Humeniuk, V. (2022) Foreign experience of post-war transformation of public administration and lessons for Ukraine. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, 8, 34-54. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.08.034> [in Ukrainian].
7. Kolomiitseva, V. (2017). Reasons and prerequisites for economic growth in South Korea. *Ekonomika i suspilstvo – Economy and society*, 12, 52-56 [in Ukrainian].
8. Lee, Kye Woo (KDI School) in 2014 for K-Developedia (Revised July 2, 2014). Retrieved from <https://www.kdevelopedia.org/Development-Overview/all/overview-official-foreign-assistance-1950-60--201412170000445.do>
9. Boestel, J., Francks, P., Kim, Ch.H. (1999). *Agriculture and Economic Development in East Asia: From Growth to Protectionism in Japan, Korea and Taiwan*. United Kingdom.
10. Nebrat, V.V. (2022). American political and economic doctrine in postwar reconstruction of Europe (the second half of the 1940s – early 1950s): historical lessons for Ukraine. *Istor. nar. gospod. ekon. dumki Ukr. – History of economics and*

⁴ The publication was prepared within the National Development Program "Evolution of the Paradigm and Doctrines of the Economic Interaction of the State and the Market" (state registration No 0119U10362).

- economic thought of Ukraine*, 55, 9-38. <https://doi.org/10.15407/ingedu2022.55.009> [in Ukrainian].
11. Eichengreen, B. (2011). Lessons From The Marshall Plan. World Development Report 2011. Background Case Note. Berkeley April 2010. P. 1. Retrieved from https://web.worldbank.org/archive/website01306/web/pdf/wdr_2011_case_study_marshall_plan_1.pdf
12. Stadvel, Dzh. (2017). How Asia works. Success and Failure in the World's Most Dynamic Region. Kyiv: Nash format [in Ukrainian].
13. Jung, Dong-Hyeon. (2004). Korean Chaebol in Transition. *China Report*, 40 (3), 299-303. <https://doi.org/10.1177/000944550404000306>
14. Rostow, W.W. (1960). The Five Stages of Growth-A Summary. The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto. Cambridge: Cambridge University Press.
15. Park, Ch.H. (1970). Our Nation's Path: Ideology for Social Reconstruction. Seoul : Hollym Corp.; Second edition.
16. Semenyuk, I. (2013). Features historical tradition of South Korean. *Zaporizkyi humanitarnyi visnyk – Zaporizhzhia Humanitarian Herald*, 55, 106-115 [in Ukrainian].
17. Myrkyn, Ya.M. (Ed.). (2018). Mechanisms for stimulating superfast growth: world practice. Moskva: Mahystr [in Russian].
18. Chang, H.J. (2003). Foreign Investment Regulation in Historical Perspective. Lessons for the Proposed WTO. Agreement on Investment H. S. University of Cambridge.
19. Nicolas F., Thomsen S., Bang M. (2013). Lessons from Investment Policy Reform in Korea. *OECD Working Papers on International Investment*. Paris : OECD Publishing.
20. Sachwald, F. (2003). FDI and the Economic Status of Korea: The Hub Strategy in Perspective. Korea Economic Institute.
21. Noland, M. (2007). South Korea Experience with International Capital Flows. *Capital Controls and Capital Flows in Emerging Markets: Policies, Practices and Consequences* (p. 481-528). University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226184999.003.0011>
22. Novikov, V. (2022). What should be the "Marshall Plan" for Ukraine after the war. *Ekonomichna pravda – Economic truth*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/11/683811/> [in Ukrainian].
23. Jung, Dong-Hyeon (2004). Korean Chaebol in Transition. *China Report*, 40 (3), 299-303. <https://doi.org/10.1177/000944550404000306>
24. Johnson, C. (1982). MITI and the Japanese Miracle: The Growth of Industrial Policy, 1925-1975. Stanford University Press. <https://doi.org/10.1515/9780804765602>
25. Bodnarchuk, T. (2022). Policy of the transition from agricultural to high-tech export in conditions of permanent military threat: Israeli experience for Ukraine. *Ekon. prognozuvannâ – Economy and forecasting*, 2, 93-122. <https://doi.org/10.15407/eip2022.02.093> [in Ukrainian].